

Of het mooi was? door J.J. Cremer

Het handschrift van het gedicht is gedateerd 14 mei [1864]. In combinatie met drie gedichten. Fol. 1-7: eerste versie. Fol. 8-11: tweede versie. De eerste versie is ongedateerd, de tweede is gedateerd 14 mei. Datering in 1864 ontleend aan de *Kunstkronijk*, 1866.

1e druk in: *Kunstkronijk*: uitgegeven ter aanmoediging en bevordering der schoone kunsten onder redactie van T. van Westrheene. Leiden: A.W. Sijthoff, directeur der houtgraveerschool, 1866. Jrg. 7, nieuwe serie, 1866. p. 5-8.

2e druk in: *Gedichtjes*. Amsterdam: G.L. Funke, 1874. p. 56-66.

3e druk in: *Het orgel: gedichtjes, gelegenheidsstukken*. - Amsterdam : Noothoven van Goor, 1881. p. 276-280. *Romantische werken* no. 14.

4e druk in: *Gedichtjes*. Arnhem - Nijmegen: Gebroeders E. G. & M. Cohen, 1883. p. 60-70.

5e druk in: *Gedichtjes*. Arnhem - Nijmegen: Gebr. E. & M. Cohen, 1888. 3e druk. p. 60-70.

6e druk in: *Emma Berthold en Boer en edelman*. Leiden: A.W. Sijthoff, [ca. 1887]g. 2e druk. p. 285-290. *Vijftig-cents-editie*, no. 23.

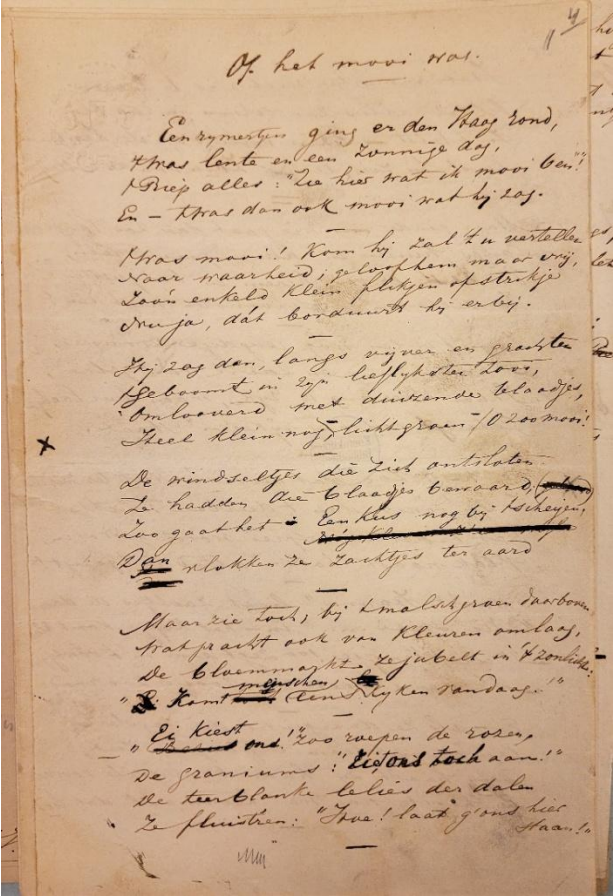
7e druk in: *Emma Berthold en Boer en edelman*. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [ca. 1908]. 3e druk. p. 285-290. *Vijftig-cents-editie*.

8e druk in: *Emma Berthold en Boer en edelman*. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij, [ca. 1908]. 3e druk. p. 285-290. *Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers*.

9e druk in: *Emma Berthold en Boer en edelman*. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [1917]. 4e druk. p. 285-290. *Romantische werken*. Rode serie.

10e druk in: *Emma Berthold en Boer en edelman*. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [1917]. 4e druk. p. 285-290. *Romantische werken*. Blauwe serie.

Handschrift, 1864:

Kunstkronijk, 1866:

Afbeeldingen uit de Kunstkronijk, 1866:

Zutphensche courant, 26 februari 1870:

Doesborgh, 23 Febr. Gisteren avond had de tweede der aangekondigde letterkundige voordrachten plaats; voor een buitengewoon talrijk publiek trad de heer J. J. **Cremer** op. Was de verwachting van hen, die hem nog niet gehoord hadden hoog gespannen, zij werd zelfs overtroffen; zoowel door de getrouwe nabootsing van het Betuwsche dialect als door zijn mimiek bracht hij allen in verrukking, waarvan door gedurig herhaald applaussement getuigd werd. Hij droeg ons voor zijn „Kru-semuntje” en terecht mocht hij dit stukje een teekening noemen met de pen. Het was een schoone teekening van het werkelijk leven, men leefde met de personen en in de toestanden die hij scheetste. Ook de stukjes, die hij na de pauze voordroeg, „Of het mooi was” en „Een oude anecdote” voldeden algemeen en ieder keerde huiswaarts met den wensch dat **Cremer** niet voor de eerste en laatste maal de Drusus-rest bezocht zal hebben.

Algemeen dagblad van Nederland, 26 februari 1870:

houden.

* HOOGKEPPEL, 23 Febr. Gister-avond had de tweede aangekondigde letterkundige voordracht voor Doesborgh en omstreken plaats. Voor een buitengewoon talrijk publiek trad de heer J. J. Cremer op. Was de verwachting bij hen die hem nog niet gehoord hadden hoog gespannen, zij werd zelfs overtroffen. Zoowel door de getrouwe nabootsing van het Betuwsch dialect, als door zijn mimiek, bracht de heer Cremer allen in verrukking, waarvan door gedurig herhaald applausissement getuigd werd. Hij droeg ons voor zijn „*Kruisemuntje*”, en terecht mocht hij dat stukje een teekening noemen met de pen. Het was een schoone teekening van het werkelijk leven; men leefde met de personen en in de toestanden, die hij schetste. Ook de stukjes, die hij na de pauzen voordroeg „*Of het mooi was?*” en „*Een oude anecdote*,” voldeden algemeen. Ieder keerde huiswaarts met den wensch, dat Cremer niet voor de eerste en laatste maal de Drususveste bezocht zal hebben.

Hoornsche courant, 21 of 22 januari 1871:

Cremer's voordracht.

Voor de derde maal trad de heer J. J. Cremer in deze stad op en wel Donderdag den 19den dezer. Nimmer te voren was het Parklokaal zoo bezet bij zijn optreden als op dien avond. De zoogenaamde deftige stand was er geheel vertegenwoordigd, maar tot ons genoeg ook vrij wat belangstellenden onder de bewoners van het platte land. Geen sprekender bewijs voor het in den smaak vallen van zulke voordrachten dan eene zoo talrijke opkomst. Teleurgesteld kon niemand huiswaarts keeren, tenzij alle gevoel voor schoonheid geweken was.

De gevierde spreker droeg het eerst zijne novelle „het kruisemuntje” voor. En welke snaren deed hij bij die weergaloote voordracht niet trillen! Het aanvallige, lieve Anneke, het heerlijke kind, dartelde zichtbaar als 't ware, voor ieders blikken. En hoe prachtig gaf hij de goede, beste grootmoeder terug. Geen trouwer copy zou iemand op die wijze hebben kunnen geven, van den burgemeester of den veldwachter. En dan die Betuwsche tongval, die schoon klinkt als men er ooren voor heeft, die u door het zachte, gemoedelijke, liefelijke de bewoners zelven leert kennen, — hoe heerlijk wordt hij door den spreker teruggegeven!

Bij al den eenvoud der novelle, wat diepte straalt er niet in door met betrekking tot het gemoedsleven, hetwelk zich ongekunsteld en zoo rein openbaart bij

of van doordringen zijn.

Na de pauze gaf de gevierde man het eerst ten beste een gedicht, getiteld »of het mooi was ? En allen vonden dat lieve, frissche, ware gedicht mooi. Daarna kwamen twee gedichtjes in den Betawischen tongval : »Miekes verzuchting» en »de ziener.» Het zijn pendanten, maar juweeltjes tevens. Schetst de dichter in het eerste de vergelijking welke het een vondige, natuurlijke landmeisje maakt tusschen de weelde en den overvloed welke in het adellijk kasteel worden gevonden en haar schamelen toestand ; laat hij het naïve natuurkind zelfs een huwelijk met den jonker vergelijken bij dat met haren vrijer, de schaal slaat toch over naar de ware zijde : de tevredenheid met haar toestand.

»De ziener» heeft tot onderwerp den daglooner die zich bewust is van schraal, mager, bleek en leelijk te zijn en toch het rijke boerenmeisje zoo lief heeft. Hij ziet haar van verre, zelf onbemerkt ; hij ontwaart haar minnekoozen met haren rijken vrijer, dat rijpt hem het hart ineen, hetwelk zich in eene aandoenlijke, eenvoudige, natuurlijke weeklacht lucht geeft.

Het vaderland, 6 april 1871:

Maandagavond traden in het letterkundig genootschap *Oefening kweekt Kennis* de twee eereleden des genootschaps, de heeren A. L. H. Ising en J. J. Cremer, als sprekers op. De eerste, vóór de pauze, met een allerbelangrijkste historische bijdrage, een episode uit het leven van den luitenant-admiraal der Zeeuwsche admiraliteit Jan Evertsen. In breede, levendige trekken schetste de heer Ising den indruk, in Den Briel veroorzaakt door de tijding der nederlaag van 's lands vloot bij Noord-voorland; van het in de lucht vliegen der *Eendracht*, het admiraalschip van den opperbevelhebber der vloot, Van Wassenaar Obdam, — welk schip voornamelijk met Briellenaars was bemand; van het binnenvallen van Jan Evertsen met een klein gedeelte der vloot in het Goereesche gat. Het opkomen van den storm der volkswoede, het aanwakkeren daarvan door een schipper, wiens zoon met de *Eendracht* zou in de lucht zijn gevlogen; de rit van den grijzen admiraal van Hellevoet naar Den Briel, — die den heer Ising gelegenheid gaf zoowel het vroegere eervolle zee-mansleven van Evertsen, als de noodlottige gebeurtenissen der jongste dagen voor diens verbeelding, maar vooral voor het oog zijner hoorders te doen heengaan; de uitbarsting der volkswoede, toen de admiraal in 't eind Den Briel had bereikt en door het gepeupel verantwoordelijk werd gesteld en schier tot bloedig zoenoffer werd gemaakt voor den geleden tegenspoed, — dat alles werd even helder en grondig als fraai van vorm voorgesteld. En hoe niet slechts het gepeupel, maar ook vervolgens staatszucht en provincialismus den dapperen admiraal voor de nederlaag aansprakelijk waren begonnen te stellen, maar ten slotte genoodzaakt werden hem ten volle vrij te spreken; hoe Evertsen een jaar later nogmaals door de Zeeuwsche admiraliteit met het bevel over haar schepen werd belast, en met gebroken hart en edele zelfverloochening beloofde te „obedieeren” aan een gansche reeks van jonger vlootvoogden dan hij, — om weldra, op den eersten dag van den vierdaagschen zeeslag, het lot van zijn vader en zijn vier broeders te deelen en voor 's lands zaak te sneuvelen, werd door den spreker verhaald op een wijze, die niet slechts door den vorm als 't ware nieuw scheen, maar in menig authentiek détail werkelijk nieuw was.

Na de pauze droeg de heer Cremer op zijn bekende, dat is uitmuntende wijze een drietal gedichten voor: *Of 't mooi was* en twee stukjes uit het Betuwsch Klaverblad, die veilig den hoorders van vroeger bekend mochten zijn, wíjl zij, zóo voorgedragen, altoos hunne frischheid en naïeveteit schijnen te behouden.

Beide sprekers werden met erkentelijkheid door hunne medeleden toegejuicht.

Arnhem, 27 December. De eerste der vier in dezen winter te geven „kunstavonden voor den handwerksstand”, die gisteren-avond in *Musis Sacrum* plaats had, werd door ongeveer 1500 personen bezocht en gegeven onder belanglooze medewerking van den heer **J. J. Cremer**, van 's Gravenhage, die eene novelle en twee zijner gedichten voordroeg, alsmede van den heer dr. *P. Kerkhoven*, president der commissie voor de kunstavonden, die eene populaire, door eenige proeven opgehelderde voordragt over „het licht” en „de lucht” hield. Een en ander werd afgewisseld door de muziek van het corps veld-artillerie, onder directie van den kapelmeester *Grund*.

Arnhemsche courant, 28 december 1871:

* De reeks Kunstavonden voor den Handwerksstand werd gisteren avond in *Musis Sacrum* geopend. De heer J. J. Cremer vergastte het talrijke publiek op de voordragt van twee stukjes in poëzie, getiteld: *de Ziende* en *Of 't mooi was?* en een in proza, tot opschrift dragende: *Jan, Pier en Klaos*, wat zeer in den smaak viel. Na de pauze deed de heer Kerkhoven eene voordragt, met natuurkundige proeven; terwijl een en ander werd afgewisseld door de muziek van het regiment veld-artillerie. Wij twijfelen niet, of allen verlieten welvoldaan het gebouw.

Dagblad van Zuid-Holland en sGravenhage, 29 december 1871:

* **Arnhem**, 27 Dec. Gister had in de groote zaal van *Musis Sacrum* de 1e der kunstavonden voor den handwerkstand plaats, die zeer talrijk — door ongeveer 1400 personen — was bezocht. Geen wonder, vermits o. a. ook optrad onze vroegere stadsgenoot, de heer J. J. **Cremer**, uit 's Gravenhage. Zijn dichtstukjes: „Of het mooi was?” en „De Ziende” vielen zeer in den smaak, hetgeen de algemeene bijvalsbetuigingen bewezen. De anecdoten „Jan, Pier en Klaos”, ook door dezen bekenden letterkundige voorgedragen, bragt de lachspieren der aanwezigen dikwijls en sterk in beweging.

Daarna trad als spreker op de voorzitter, dr. P. Kerkhoven, met een bevattelijke voordragt over „de lucht en het licht”, opgehelderd door enkele proeven. Het muziekcorps van het reg. veld-artillerie, onder leiding van den talentvollen kapelmeester Grundt, verhoogde niet minder het genot van dezen avond door het uitvoeren van een zestal populaire muziekstukken, o. a. van een door genoemden heer opzettelijk voor deze bijeenkomst gecomponeerden marsch: „Werkmans-Welzijn”.

Provinciale Drentsche en Asser courant, 8 december 1873:

† Zuidlaren, 6 Dec. Gisteravond had hier de eerste openbare nutsvergadering plaats. Vóór de pauze trad als spreker op de heer *J. A. van Beem*, die in een praatje over planten schetste wat de menschen zooal aan de planten te danken hebben. Na de pauze leverde de heer *E. J. Bentum* bijdragen van *J. J. Cremer*: »Of 't mooi was" en »De Rijke." Ook dr. *v. d. Toorn* vergastte met zijne bijdrage: »De bedroefde boerin of de gestrafte ijdelheid", het opgekomen publiek, terwijl een paar kleine stukjes van *W. N. Peypers* mede ten beste werden gegeven. De volgende openbare vergadering is bepaald op Donderdag 29 Jan. 1874, wanneer ds. *A. G. Rijkens* van Noordlaren de spreekbeurt zal vervullen.

Vaderlandsche letteroefeningen, 1875:

In het vorig jaar kwam een elftal verzen van Cremer, onder den nederigen naam van 'Gedichtjes' bij G.L. Funke uit. Tot mijn vreugd vond ik mijn vriend er in terug. En hij is mijn vriend gebleven. Dit versje met twee andere: de Rijke en de Oude beschouw ik als een schoon en lieflijk klaverblad, dat boven de acht anderen zich verheft. Gaarne wil ik gelooven, dat ook elk dezer laatsten, voorgedragen door Cremer zelfen, genoeg zal geven, maar dat bijzonder talent moet bij eene beoordeeling zooals deze niet in rekening gebracht worden.

Wanneer ik vraag naar de letterkundige waarde, dan

[p. 115]

moet, wat sommigen betreft, mijn antwoord zijn: die waarde is gering. Zoo: Of het mooi was? een versje, waarin eene wandeling van een 'rijmertje' door den Haag wordt beschreven. Het rijmertje ziet allerlei dingen en komt allerlei menschen tegen: het jonge groen; de bloemmarkt; eene moeder met een lief kind; prachtige winkels; bruidsuikers; radijs; een jong paartje op reis; een oud vrouwtje met haar zoon, een zeeman - en maakt bij al, wat hij ziet, eenige opmerkingen.

Zoo: het Ijs, eene treurige geschiedenis, waarin eene moeder, alleen tehuis zittend, sterft, nadat schouwsteen en dak haar boven 't hoofd zijn weggewaaid, en de vader, die twee kinderen in eene slede door de sneeuw duwt, zijn zoon verliest in het ijs, zoodat van dit gezin alleen de vader met het dochtertje achter blijft. Als

Bredasche courant, 19 maart 1876:

alle rechtsvervolging ontloeg.

Breda, 18 Maart. Op Donderdag avond 11, hield onze stadgenoot, de heer J. E. Vreede, zijne aangekondigde voordracht voor de leden van het Departement Breda der Nederl. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid. Het onderwerp: »De scheepvaart van den vroegeren tijd tot op heden," werd uitvoerig behandeld. Eerst leverde de spreker eene geschiedkundige schets van de allereerste schepen, welke door riemen in beweging werden gebracht, ging de voortdurende daaraan gebrachte verbeteringen na, totdat men eindelijk gebruik ging maken van zeilen. Vervolgens gaf hij eene beschrijving van het kleinste stoomschip dat, in Amerika gebouwd, in de vaart werd gebracht, zoomede, bij wijze van tegenstelling, van eene der nieuwste schepen, de *Isaac Newton*, welke thans de Amerikaansche rivieren bevaart. Hierna deelde de spreker de oorzaken mede, waaraan de achteruitgang onzer koopvaardijvloot wordt toegeschreven, en betoogde de waarschijnlijkheid dat de opening van het Suez-kanaal in dien achteruitgang groote verbeteringen zal brengen. Dit laatste gaf hem gereede aanleiding om van het Kanaal van Suez eene wel beknopte, maar toch duidelijke beschrijving te geven, alsook de ongewoon groote bezwaren te schetsen, die bij het graven van dit kanaal zijn te overwinnen geweest. De geachte spreker droeg voorts, als toegift op zijne belangrijke voordracht, een dichtstukje voor van J. J. Cremer, getiteld: »Of het mooi was!"

De voorzitter betuigde den spreker dank voor de welwillendheid aan de leden van het Departement bewezen en voor diens even onderhoudende als hoogst belangrijke voordracht. Hij drukte daarbij tevens den wensch uit, dat anderen het door den heer Vreede gegeven voorbeeld mochten volgen.

[Of 't mooi was? Een introductie op Youtube, 2026](#)

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 30 mei 2026.